

Wanda Pindlowa*

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński, Kraków

EDUKACJA NA ODLEGŁOŚĆ A BIBLIOTEKI PUBLICZNE I PARAFIALNE

[IMPORTANCE OF DISTANCE EDUCATION FOR IMPROVING
QUALIFICATIONS OF LIBRARIANS FROM PUBLIC AND PAROCHIAL
LIBRARIES]

Abstrakt: Omówiono możliwość wykorzystania kształcenia na odległość bibliotekarzy z bibliotek publicznych i parafialnych z mniejszych ośrodków miejskich i wiejskich. Zwrócono uwagę na czynniki warunkujące jakość i efektywność tego rodzaju kształcenia, a w pierwszym rzędzie na dobre przygotowanie pakietów programów z uwzględnieniem interesujących tematów. Podkreślono konieczność odpowiedniego wyposażenia bibliotek publicznych i parafialnych w sprzęt umożliwiający bezpośredni kontakt wzrokowy i głosowy z wykładowcami, a przede wszystkim w dobrze funkcjonujące połączenia sieciowe. Na zakończenie wskazano zalety płynące z tej formy kształcenia oraz trudności, na jakie mogą być narażeni bibliotekarze podejmujący kształcenie się na odległość.

Abstract: The author discusses the benefits of distance education for librarians from public and parochial libraries from small towns and villages. The attention is paid to factors influencing quality and effectiveness of distance education and, first of all, to designing and preparing programs reflecting students' interests. The stress is laid on providing local public and parochial libraries with equipment enabling distance (video and audio) communication with tutors, including efficient network connections. Also some difficulties connected with distance education for librarians are discussed.

---

* Prof. UJ, dr hab. WANDA PINDLOWA, do 2002 r. wicedyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma *PTINT* oraz członkiem Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych przy MENiS. Wydała książki: *Informetria w nauce o informacji. Metody i problemy* (1994) oraz *Electronic future of academic libraries* (1997). Adres elektr.: ipindel@bilon.miks.uj.edu.pl

Edukacja na odległość ma wiele wspólnego z procesem samokształcenia lub uczenia się przez całe życie, chociaż naturalnie nie można tych procesów utożsamiać. Nie jest też zjawiskiem nowym, ponieważ ma za sobą co najmniej trzysta lat, a pokonywano ową odległość pomiędzy uczniem i nauczycielem w różny sposób w zależności od możliwości techniki – począwszy od korespondencji, przez radio, telewizję aż po sieci rozległe, a więc Internet. Do niedawna można było powiedzieć, że w procesie zdalnego nauczania uczeń i nauczyciel nie przebywają w tym samym miejscu ani nie porozumiewają się w tym samym czasie. Obecnie wprawdzie dzieli ich odległość, ale czas może być ten sam. Mogą „rozmawiać” z sobą, używając sieci, a także mogą się nawzajem widzieć, jeśli wykorzystuje się technikę wideokonferencji.

Pragnę dlatego zwrócić uwagę na rolę bibliotek publicznych i parafialnych w procesie edukacji na odległość, zarówno w podnoszeniu kwalifikacji swoich własnych pracowników, jak i innych osób kontynuujących kształcenie (np. studentów studiujących w trybie zaocznym) lub osób, które pragną uczyć się wciąż czegoś nowego, ponieważ wybrały taki sposób na życie.

Według Delorsa: „Uczenie się powinno opierać się na czterech filarach. Uczyć się, aby żyć razem, uczyć się, aby wiedzieć, uczyć się, aby pracować i uczyć się, aby być” [Delors 1996, dok.elekr.]. Wypowiedź ta odnosi się przede wszystkim do jednoczącej się Europy, w której każdy powinien mieć poczucie wspólnoty, powinno się stworzyć warunki do wyrównania poziomu edukacji dla wszystkich obywateli. Edukacja jest bowiem głównym narzędziem przygotowania ich do współuczestniczenia i tworzenia społeczeństwa wiedzy.

W marcu 2000 r. w Lizbonie Komisja Wspólnot Europejskich podjęła decyzję, że jednym z głównych kierunków jej polityki i działania będzie wspomaganie programów kształcenia przez całe życie, aby wprowadzić Europę w wiek wiedzy. Wsunięto sześć podstawowych zadań, nie określono jednak wyraźnie, aby miały one odnosić się do roli bibliotek publicznych. Wydaje się jednak, że co najmniej dwa ostatnie zalecenia bardzo ściśle łączą się z zadaniami bibliotek, a mianowicie:

- Zapewnienie, że każdy może mieć łatwy dostęp do dobrej jakości informacji i porady o możliwościach kształcenia zarówno w całej Europie, jak i poprzez całe swoje życie.

- Dostarczenie możliwości kształcenia przez całe życie tak blisko miejsca zamieszkania, jak to możliwe, we własnej społeczności i w oparciu o technologie komputerowe wszędzie dostępne [PULMAN dok.elekr.].

Dla wypełnienia tych zadań istnieje konieczność bliższej współpracy instytucji zajmujących się formalnie edukacją oraz bibliotek, zwłaszcza bibliotek publicznych, ale i parafialnych, ponieważ one w małych środowiskach lokalnych przechowują i udostępniają wiedzę zawartą w różnorodnych dokumentach. Mogą więc te biblioteki stać się ważnymi ogniwami w systemie kształcenia permanentnego jako ośrodki informacji o zasobach globalnej informacji i wiedzy podejmującymi szereg zadań edukacyjnych. Unia Europejska ogłosiła specjalne programy, w których ma się wy-

pracować strategię podjęcia takich zadań. Należy do nich między innymi program PULMAN, czyli Public Libraries Mobilising Advanced Networks, który na razie obejmuje zadania na lata 2002–2004. W poszczególnych krajach można zauważyć różne aspekty wypełniania funkcji dydaktycznych w społeczeństwie przez biblioteki. We wspomnianym programie chodzi o ustalenie, jakie zadania ma podjąć biblioteka publiczna dla wypracowania strategii pomocy w kształceniu społeczeństw lokalnych. W programie tym nie mówi się wprawdzie o bibliotekach parafialnych, ale wydaje się, że i one mogą wnieść tu swój wkład. Nie tylko chodzi o możliwość doksztalcenia samych bibliotekarzy, ale o pomoc bibliotekom publicznym w transferowaniu informacji o możliwościach kształcenia się i doksztalcenia obywateli, którzy nie są użytkownikami bibliotek publicznych, a np. tylko parafialnych. Mogą to być grupy osób w wieku emerytalnym, ale również młodzież i inne osoby będące studentami studiów zaocznych lub słuchaczami jakichś kursów doksztalcających a prowadzonych na odległość. Biblioteki parafialne mogą również pomóc w przeprowadzeniu sondaży odnoszących się do potrzeb kształcenia i doksztalcenia na danym terenie, a także współorganizować z bibliotekami publicznymi spotkania i wykłady na interesujące tematy dla grup użytkowników obu tych typów bibliotek. Biblioteki bowiem istnieją między innymi po to, aby zbudować pomost pomiędzy poszczególnymi osobami a środowiskiem lokalnym i wiedzą globalną. Uczenie za pomocą środków elektronicznych (e-nauczanie) jest obecnie przedmiotem badań Komisji Europejskiej w kontekście problemu mobilizacji edukacyjnej i kulturalnej społeczeństw lokalnych.

Włączenie polskich bibliotek publicznych i parafialnych w proces kształcenia i doksztalcenia społeczeństwa wywołuje refleksje nad tym, jakie są mocne i słabe punkty w kształceniu na odległość. Warunkiem *sine qua non* organizowania i uczestniczenia w procesie kształcenia na odległość jest posiadanie przez bibliotekę odpowiedniego sprzętu, a przynajmniej jednego komputera pracującego w sieci. Ten ostatni jest wystarczający, gdyby chodziło jedynie o kursy prowadzone przy udziale sieci Internetu. Zajęcia organizowane w systemie wideokonferencji wymagają dodatkowo specjalnej kamery wideo, ekranu i specjalnych połączeń telekomunikacyjnych. Edukacja na odległość może też odbywać się w ten sposób, że nauczyciel i uczeń, profesor/student, instruktor/słuchacz, co zależy od typu prowadzonych zajęć, pracują w innych miejscach, ale w tym samym czasie, np. w trybie wideokonferencji lub tzw. „czatu” (od angielskiego słowa chat – pogawędka) albo w innych miejscach i w innym czasie lub w innych miejscach, lecz w tym samym czasie, np. przez Internet.

Następnym ważnym zadaniem jest uzyskanie orientacji w potrzebach lokalnego społeczeństwa w zakresie kształcenia, aby można zaproponować różnego typu wykłady, pełne kursy czy też studia na różnych poziomach nauczania, np. średnim, półwyższym czy wyższym.

Obywatele mogą mieć różne motywacje odnośnie do podejmowania kształcenia, muszą oni posiadać pewne wstępne umiejętności, jak choćby np. znajomość pracy w sieci. W tym może przyjąć z pomocą zarówno biblioteka, jak i szkoła:

- Koszty edukacji na odległość są porównywalne z kosztami edukacji prowadzonej sposobami tradycyjnymi. Można jednak pokusić się o stwierdzenie, że koszty te maleją, gdy został już zakupiony potrzebny sprzęt, a edukacja prowadzona jest

sposobami mieszanymi, tzn. przemienne przez kursy typu wideo i kursy przez Internet.

- Bardzo istotnym problemem w edukacji na odległość jest czas. Chodzi tutaj przede wszystkim o czas poświęcany na kształcenie, zarówno przygotowanie się i nauczanie, jak i opracowanie odpowiednich materiałów dydaktycznych przez nauczycieli/profesorów/instruktorów.

- Jeśli w bibliotece publicznej w małej miejscowości jest zatrudniony niewielki personel, np. jedna lub dwie osoby, to wyjazdy poza miejsce zamieszkania są mało realne. Możliwe jest tymczasem, aby bibliotekarz oderwał się na chwilę od swego warsztatu pracy i wysłuchał wykładu czy wykładów i nie tracił czasu i pieniędzy na dojazdy. Można także zaprosić do biblioteki posiadającej odpowiedni sprzęt, kolegów z najbliższych miejscowości, aby uczestniczyć w szkoleniu.

- Jeśli uczelnie prowadzą kursy czy wykłady na odległość, to mogą wykorzystać sprzęt i umiejętności bibliotekarzy, dla przeprowadzenia zajęć w bibliotece dla studentów, np. studiujących zaocznie.

- Jakość i wartość programu kształcenia na odległość powinna być zapewniona. Studenci/słuchacze powinni wiedzieć, czy program, który wybrali, jest przygotowany przez uczelnię, która posiada w tym zakresie świadectwo akredytacji. Powinni także otrzymać odpowiedni dyplom czy świadectwo ukończenia studiów lub kursu.

- Studenci/słuchacze powinni być uprzedzeni, w jaki sposób przebiega proces kształcenia na odległość, ile za niego trzeba płacić oraz mieć pewność, że potencjalni pracodawcy mogą dane studia czy kurs uznać.

- Bardzo ważnym elementem kształcenia na odległość jest dobre przygotowanie materiałów dydaktycznych. Osoby prowadzące zajęcia przez Internet twierdzą, że wiele czasu pochłania przygotowanie ćwiczeń, testów, pokazów, które muszą być w postaci elektronicznej lub zdigitalizowanej, np. zdjęcia bibliotek, grafika, mapy, itp.

Równie dużo czasu zabiera sprawdzanie zdobytej przez studentów/słuchaczy, wiedzy, sprawdzanie testów, projektów, czytanie esejów, zadań, itp., a także odpowiadanie na listy i zapytania studentów.

- Nauczyciel może mieć wykład dla wielu słuchaczy siedzących w sali w innym mieście czy w innym kraju, czyli w tym przypadku mieć kontakty bezpośrednie lub *via* komputer (nauczyciel może odpowiadać na pytania w czasie rzeczywistym).

- Kształcenie na odległość daje szansę wysłuchania wykładów bardzo dobrych, znanych wykładowców, zarówno z kraju, jak i z zagranicy. W przypadku jednak wykładów prowadzonych w języku obcym warunkiem jest rozumienie tego języka, o czym muszą pamiętać organizatorzy tej formy kształcenia.

- Egzaminuje się jednak na ogół bezpośrednio u wykładowcy w placówce organizującej dany kurs czy też studia. A więc co najmniej raz na zakończenie kursu lub w każdym roku w czasie trwania studiów trzeba zdawać egzamin bezpośrednio, a nie wirtualnie.

Zarzuty braku bezpośrednich kontaktów z nauczycielami są naturalnie słuszne, bo trudno je zastąpić nawet wówczas, gdy można porozmawiać w czasie wideokonferencji. Każdy wypowiadający się oraz słuchający ma poczucie mijającego czasu, który kosztuje. Skraca się więc wypowiedzi i często tracą one na jasności i klarow-

ności. Często też pozostaje pewien niedosyt w dowiedzeniu się czegoś więcej na interesujący temat.

Z drugiej strony, wielkim plusem edukacji na odległość jest możliwość nagrania wykładów czy wypowiedzi nauczyciela i powtarzania ich w dogodnym czasie, gdy student przygotowuje się do egzaminu [Dziekańska 1997].

Edukacja na odległość daje także szanse pewnego wyrównania poziomu – wszyscy słuchacze niezależnie od tego, gdzie się znajdują, mogą np. wysłuchać wykładu znanego wykładowcy.

Bez względu na to czy przeważają plusy, czy minusy, nadszedł czas wykorzystywania telematyki w procesie kształcenia, a biblioteki publiczne i parafialne mogą w tym procesie wiele uzyskać i odegrać znaczną rolę.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- Delors, J. (1996). *Learning: the treasure within*. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century. Paris UNESCO [<http://www.unesco.org/delors/>].
- Dziekańska, E. (1997). Wirtualny uniwersytet. *Chip* 1997 nr 5.
- PULMAN (Public Libraries Mobilising Advanced Networks) Lifelong Learning [<http://www.pulman-web.org>].